Chotárna mapa

V priebehu miliónov rokov odohrávali sa deje a procesy, ktoré vyformovali kontinenty, Európu, Slovensko a v ňom každý chotár do dnešnej podoby.
Tajomstvo obdobia konca prvohôr – pred 250 miliónmi rokov je ukryté v pretavených a premenených horninách jadra a plášťa pohoria Braniska. Výstavba tunela ich sprístupnila každému.
Usadeniny z teplého druhohorného mora – pred 225 mil. rokov, dolomity a vápence, zachovali sa na rôznych miestach Braniska, keď sa pohorie dvíhalo nad okolitý terén – Čertova diera, Lačňovský kaňon, Ku bielemu kameňu a i.
Na začiatku treťohôr – pred 70 mil. rokov, do morských priehlbní splavovali sa rozrušené horniny z horstiev, z ktorých vznikla Šarišská vrchovina. Naplavený materiál sa usadzoval podľa veľkosti. Zoskupenie naplavených materiálov, v ktorých sa v niekoľkých vrstvách striedajú ílovce, pieskovce a zlepence, sa nazýva flyš.
V druhej polovici treťohôr došlo k horotvornej fáze, v ktorej boli Karpaty a v nich aj Branisko postupne vyzdvihnuté zhruba do dnešnej polohy. Pretože kôra usadenín bola už pevná, horotvorné sily ju rozlámali.
Koncom treťohôr z vyzdvihnutého Braniska a okolitých usadenín začala voda spätne odnášať, hlavne pozdĺž zlomov, usadený materiál a formovať Šarišskú vrchovinu. Na odolnejších horninách – pieskovcoch, vznikali vyvýšeniny a chrbty. Na mäkkých – ílovcoch, zase zníženiny až výmole.
Na takto vodou, teplom, mrazom a ľadovými dobami vytvorený členitý terén, počas štvrtohôr – pred 1 mil. rokov, činnosťou vetra ukladali sa hrubé vrstvy spraše a svahových hlín. Vodné toky vytvárali riečne terasy a nivy, pri ústiach náplavové kužele. Okolo zlomovej línie vybiehajúcej od Braniska do Šarišskej vrchoviny cez Široké a Fričovce, nazývanej Širocká brázda, sa spomínanou geologickou činnosťou a riečnou sieťou Veľkej Svinky vymodeloval aj chotár obce Široké.
Historická minulosť chotára
V roku 1297 z veľkého územia Spiša, ktoré začínalo pod východnými svahmi Braniska, vyčleňuje sa zem a les Korytné, ktoré z polovice ležali na dnešnom katastri obce Široké, ohraničené vodnými tokmi Dúbravou, Svinkou a Kanným jarkom.
Susedom na šarišskej strane hranice bola zem Wythezmezev rodu Aba, ktorá v r. 1288 ako veno pripadla panstvu Sviňa. Hranica tejto zeme začínala na Hornáde, pokračovala proti toku Dolinského potoka, cez Pohlodov, Veľkú studňu, Rakovec, Svinku po sútok s Križovankou v Chmiňanoch, ďalej proti jej toku, cez hrebeň Čiernej hory k Hornádu. Na tejto zemi do r. 1320 vznikli všetky dnes známe sídla, ktoré spomína už dedičská listina z 21. februára 1320 rodu Merše zo Svine, medzi nimi aj Široké.
Osada Široké vznikla pri križovatke cesty Spiš – Šariš s odbočkou do Víťaza, na riečnom pomedzí Svinky so Spišom. Vtedajšiu hraničnú situáciu navodzuje poloha kostola, ktorý postavili na zemi panstva Sviňa, na jedinom, vtedy vhodnom mieste na malom návrší náplavového kužeľa potôčika z Padaňiska. Čas postavenia kostola môže byť ukrytý v patrocíniu sv. Mikuláša, ktorého meno v r. 1301–1325 dosiahlo najväčšiu početnosť a popularitu. V čase vyberania prvého pápežského desiatku 1332–1337, širocká farnosť zaplatila 8 grošov, čo bol poplatok od 12 až 16 usadlostí.
V r. 1312 rod Aba prehral bitku pri Rozhanovciach a víťaz, kráľ Karol Róbert, dáva zem Wythezmezev vojvodcovi, spišskému županovi Filipovi Drugethovi. Zeme po oboch brehoch Svinky sa spojili (r. 1321). V r. 1330 dedič Viliam Drugeth vymenil zem pod Braniskom a Čiernou horou za abovský hrad v Slanci. Výmennou zmluvou pravdepodobne došlo aj k rozdeleniu pohoria Branisko na spišskú a šarišskú časť, lebo v r. 1403 už ako majitelia lesa Branysa uvádzajú sa zemania zo Širokého a Víťaza.

Spomínaným historickým vývojom došlo ku skompletizovaniu katastra obce Široké, ktorý má obsahovať: ornú pôdu, pasienky, lúky, les v časti extravilánu a zastavanú plochu pre dom, hospodárske budovy, dvor so záhradou ako súčasť intravilánu. Celková rozloha katastrálneho územia obce Široké je 2579,14 ha, z toho pre intravilán 52,64 ha, cesty 33,91 ha, iné katastrálne územia spolu 679 ha.

História vlastníctva pôdy v chotári

Kráľom obdarovaní vlastníci pôdy vznikali až po r. 1200. Do toho času slovenskí osadníci žili v občinách, akými boli Budzin (k. ú. Široké), Maliník (k. ú. Víťaz), Okol (k. ú. Šindliar), Hradisko 629 m (k. ú. Fričovce).

Obdarovaný zemepán stal sa nielen vlastníkom pôdy, ale aj všetkého na nej. Užívatelia pôdy, sedliaci a želiari, za užívanie pôdy odvádzali vlastníkovi feudálnu rentu – deviatok z úrody, robotovanie na poli, dávky z hospodárskych zvierat a služby u pána. Okrem toho odovzdávali daň kráľovi v peniazoch a cirkvi desiatok z úrody.

Urbárske hospodárenie na pôde vzniklo u nás na základe zákupného práva osadníkov v čase šoltýskej kolonizácie (? – 1335) a neskôr podľa tereziánskeho urbáru (1767). Po r. 1853 pribudli k poliam a lúkam aj urbárske lesy a pasienky. Svedkami sú chotárne názvy: S`edlacka dolka, S`edlacka rubaň, S`edlacka uboč a i.

Urbárski sedliaci – urbare, boli dedičnými užívateľmi poddanskej pôdy, ktorú si ich predkovia pripravili na užívanie vo veľkosti jednej usadlosti 10–20 ha, ktorá sa dedením rozdrobila na zlomky 1/2, 1/4, 1/8.

Urbárski želiari – chis`čare, považovali sa za vrstvu, ktorá vznikla zo zbedačeného sedliactva – choroby, neúrody, vojny. Mali dom – chižu a pôdy menej ako 1/8.

Komasácia – sceľovanie pozemkov do panských a urbárskych honov po zrušení poddanstva (r. 1848), prebiehala u nás v r. 1859 a 1863. Odrazilo sa to v chotárnych názvoch: Dormusovo, Fizeho lani, Hedreho, Chis`čarske, Imrejske, Madajska, Maľikovska, S`edlacke lani.

Parcelácia – oddelené urbárske a želiarske hony čakalo ešte podelenie na parcely pre ich vlastníkov podľa výmery a kvality pôdy.

Na panských honoch už nemal kto robotovať a roľníkom pôda chýbala. Riešenie ponúklo vysťahovalectvo. Zarobené peniaze naši ľudia premieňali na pozemky od zemanov. Polia tak dostali nové názvy: Gočovo roľe, Gurčikovo – Kovaľova uboč, Jenčovo, Karoľuv rubaň, Kubov, Kundekova uboč, Kušňerova roľa, Lazorikova uboč, Maňovske luki, Onduškuv ľes`ik, Smolkovo – Doľačkova uboč, Sopkova, Sopkuv rubaň, Zviška, Židova a i.

Podobne pokračoval výpredaj šiestich zo siedmich panských dvorov v intraviláne. Napríklad, Dormusov hospodársky dvor Za koscelom kúpili v roku 1918 Šofranko, Timko, Straka, Goč a Neupauer.

Socialistická komasácia – pod názvom Kolektivizácia poľnohospodárstva nastupuje v chotári 3. 1. 1960 založením Jednotného roľníckeho družstva (JRD) na rozlohe 1041 ha. Rozorávanie medzí – 100 rokov starostlivo strážených medzi susedmi, stalo sa symbolom pokrokového hospodárenia. Kým to všetci roľníci aj pod nátlakom prijali, prešlo spoločné hospodárenie tŕnitou cestou, až ku dnešnej veľkovýrobe, ktorej je už primalý jeden chotár. Názvy honov v počítačovom vedení hospodárstva zastupujú čísla, chladné a nič nehovoriace. Naproti tomu zemepisné a chotárne názvy, ako kus dejín – vrchu, poľa, lúky aj kus duše tých, čo ich pomenovali a pomenovanie užívali sa pomaly, ale isto vytrácajú.

Tvorenie chotárnych názvov

Zemepisné aj chotárne názvy sú popisy objektu – vrchu, poľa, lúky v najkratšej podobe. Ich spätné pochopenie sa preto musí diať priamo v teréne. Členitejšie územie je bohatšie na pomenovania a podľa rozlohy katastra môže mať aj 200 názvov.

Na utváranie názvov malo vplyv obyvateľstvo, zemepán, rozhraničovacia komisia, pisár, šoltýs, susedia, cudzinci, hlavne však roľník, jeho mentalita, pozorovacie a porovnávacie schopnosti, ale aj zdravý zmysel pre humor.
Delením názvov – podľa pôvodu vzniku možno zistiť, ako ľudia uvažovali, čo ich zaujalo, čo dalo podnet pri pomenovaní – lúky, poľa, lesa, vrchu.
• Podľa tvaru terénu – Dluhe, Gače, Hrebeň, Hrobeľ, Hurka, Kľin, Kotľiska, Okruhla, Pirc, Rosipana skala, Rosochi, Roveň, Široka, Ubočna, Uvozi.
• Podľa zloženia pôdy – Bahno, Hľini, Kamenna, Koľimaz`ňica, Pieski.
• Podľa odľahlosti – Cemna, Krajna doľina, Na poľaň, Na zadku, S`piska, Zadňe poľo, Za Dubie, Za huru.
• Podľa množstva – Na nule, Ortaše, Štvartki, Zviška.
• Od porastu – Brezki, Brezova, Brezuv jarek, Brez`ini, Dubie, Dupňica, Chrastka, Javorova dolka, Javoruv hrebeň, Kapus`ňice, K dubu, Kos`ienki, Kriaki, Na Smrek, Pastovňik, Pod Dupňicu, Pod Smrekom, Pri ľes`e, Riafačka, Smrek, Zadna Ľipova, Za Dubie, Zahradi.
• Od zvieratstva – Bzikalovec, Havraňa doľina, Jurmačisko, Koz`a dolka, Ľežiska, Motieľna dolka, Motieľni z`ľab, Predna Krahuľča, Rakovec, Ribňik, Salaš, S`vinka, S`vinski jarek, Vihon, Viľče doli, Visrani jarek, Všivava studňa.
• Od vôd – Bahno, Brodek, Čarne, Hučak, Jarek, Maňovske luki, Mľinki, Močidla, Mraz`ňica, Nad Bahno, Padaňisko, Pieski, Uvozi, Veľka studňa, Všivava studňa, Zlata studňa.
• Od človeka – Adamova roľa, Budzin, Do Jakubovian, Drozdova dolka, Dzivi, Gavalierovec, Gočovo roľe, Gurčikuv jarek, Chiški, Chis`čarske, Jenčovo, Karoľuv rubaň, Kľečkova dolka, Kočišuv jarek, Kovaľova uboč, Kubov, Kubuv hrebeň, Kundek, Kušňerova roľa, Lazorikova uboč, Madajska, Maľikovska, Maňovske luki, Marcinova dolka, Nad Fričovskim, Na s`edlacke, Onduškuv ľes`ik, Popova, Semanovo ľežiska, Sopkova, Sopkuv rubaň, Stara ceheľeň, S`edlacka dolka, S`edlacka draška, S`edlacka uboč, S`merkňica, Vajsuv lom, Za Ganaja, Za Kušňera, Za Rumanna, Židova, Židovo.
• Iné znaky – Bľuchov, Červeni križ, Farske roľe, Figaska, Huri, Chotarna doľina, Kolbach, Koscelne roľe, Ku bielemu kameňu, Kukľarovec, Pekľiska, Peňez`ňica, Pod Patriu, Spaľeňica, Uhľiska, Z`ďare.
Veľa pomenovaní zostalo ukrytých po rodinách, kde sa dávali názvy po deťoch, zaťoch – Adamova roľa, Ferencova roľa, Heľeňin falatek, Onduškuv ľes`ik, Onduv priluh, Petruškovo. Ďalšie rodinné názvy – Nad ciganami, Nad drašku, Pod medzku, Pri cintieru, Pri Katke ciganke, Za jarečkom a i.
Pre porovnanie, názvy z iných chotárov – Bahno, Branisko (vrch v poľskom Spiši), Brezini, Brodek, Čarne – pálenie uhlia, Hlini, Hrobľa, Kani potok (Juhoslávia), Klin, Kolomažarka, Kotliska, Lany, Maňova, Močidla, Mraznica, Pastevník, Pekelná, Pieski, Prť, Raztoka, Rosipaná skala (Margecany), Roveň, Spálenica, Španie pole, Uhliska, V dolke, V kanej doline (Gemer), Za chrasť.
Popis všetkých chotárnych názvov
Adamova roľa – obklopená výmoľami a lesom – Spáľeňicou pod Padaňiskom, mala akýsi núdzový východ v prekopanom brode cez brehy potôčika z Padaňiska na Hedreho roľu. Toto nekryté miesto sa stalo osudným pre ôsmich ruských vojakov, keď sa strhla prestrelka v nedeľu popoludní 21. 1. 1945. Prekvapenú ruskú hliadku tu zastihla streľba z guľometu od nemeckej hliadky na neďalekom Vihoňe. Krátko predtým družne vyfajčili "machorku" s dvoma našimi občanmi.
Bahno – po odvodnení zamokrených honov (JRD), pôvodné názvy naďalej sú dôkazom bývalej kvality pôdy – Maňovske luki, Nad Bahno, Bzikalovec.
Braňisko – (Branysa r. 1403) jadrové pohorie severo-južného smeru s dĺžkou okolo 18 km. Východné svahy hrebeňa Patrie 1170,5 m sú najvyššie miesta v chotári. V druhej svetovej vojne stalo sa súčasťou obranného systému naprieč Slovenskom. Lomenú líniu až trojitých zákopov,

bunkre, protitankový zátaras pred osadou v Braňisku, pozorovateľne na Zvoľanskej, obranné hniezda od cintorína po Budzin a Sopkovu, delostrelecké základne pri Frontovim mosce a motoreste postavili občania pod nemeckým vedením od konca leta 1943 do leta 1944. Drevo na výdrevu zákopov a 3x3 m veľké bunkre sa ťažilo z blízkeho lesa. Tu sa mal front zastaviť na tri týždne. Čo Nemci potrebovali do zákopov vzali ľuďom – piecky, drevo, ošípané, osobné veci. Oslobodzovanie začalo v nedeľu 21. 1. 1945 po zotmení, keď si fronty začali vymieňať svetielkujúce strely. Noc bola plná štekotu rôznych automatických zbraní. Objavili sa prví ruskí vojaci, hľadajúci mužov na odsun ranených a mŕtvych. Tri dni Nemci sužovali dedinu ostreľovaním hlavne ciest, na čo doplatili občania aj životmi. K štvrtkovému tichu dopomohla lesť ako inokedy, keď sa bojovalo o Braňisko. Znalosti terénu pri plánovaní a budovaní opevnení na Slovensku pravdepodobne pomohli staršiemu nemeckému dôstojníkovi, ktorý ušiel z ruského zajatia v Poľsku, aby prešiel aj naším chotárom.
Brodek – bol tu vodný mlyn na jeden kameň, po roku 1910 zmodernizovaný železnou stolicou. Na jeho pažiti deti pásli husi, cez brod sa išlo do polí a na blízke pastviská – Pastovňik, Školski priluh, Farski priluh, Pieski. V krízových rokoch prichádzali ľudia z Krompách cez Zlatník vymieňať kováčske výrobky železiarní za múku. V poli Nad Brodkom v čase terezianskeho urbáru poddaný Onder K. na kolenách prosil svojho pána, aby mu nezvyšoval poddanské ťarchy ďalšou osminkou pôdy.
Budzin – názov je v nárečovej podobe. Odvodený od staroslovenského mena Bud s príponou označujúcou vlastníctvo -in, známeho z roku 1138. V roku 1320 sa v dedičskom konaní panstva Sviňa spomína ako osada Budina. Pod jeho západným svahom bol "Vajsuv lom".
Bzikalovec – nielen komáre dokázali "rozbzíkať" kravy, ale stačilo v sparnom dni na zlosť pastiera pri kravách zabzzzkať.
Cemna – Peňez`ňica – majú stopy po baníckej činnosti a zarastené haldy hlušiny. Počas búrky akoby blesky vyhľadávali tieto miesta. V metácii (územné majetkové vyčlenenie) z roku 1297 sa píše o tábore baníkov v údolí Svinky. Geologický prieskum Braniska robili Nemci v čase kopania zákopov.
Čarne (k. ú. Víťaz) – odtiaľ najčastejšie prichádzala búrková čierňava a prietrže mračien.
Červeni kríž – stojí na križovatke ciest. Zvláštnosťou tohto miesta je, že ním prechádza jediný chrbát neprerušených flyšových hornín spájajúci Braňisko s náhornou plošinou Za huru, nazývanou aj Jakubovianska miska v Šarišskej vrchovine. V jeho okolí sa svätili oziminy – prosby za úrodu.
Ďiaľňica – v histórii obce je diaľničný obchvat už tretí cestný ťah, ktorý prechádza členitým terénom, tentokrát cez extravilán. Má päť nadjazdov a vodných priepustov, dva mosty spájajúce prerušené polia, diaľničné privádzače a dva 16 m hlboké zárezy cez pieskovcové lavice a balvany.
Dolný potok (k. ú. Poľanovce) – prvý prítok Svinky dostal v r. 1297 názov Janny (Yanny). Tu došlo u pisára metácie k omylu. Názov Janny mal byť Jamy (Jamník) – potok sa strácal v sutinách, jamách. Najbližší potok v smere pochôdzky komisie, zapísaný ako Kamy, mal byť Kanny.
Draška – skupina smrekovcov opadavých pod Doľačkovou ubočou bola miestom kartových hier širockého panstva. Tieň jedného z nich sa na pravé poludnie prekrýval s iným, volali ho – "hodinový". Po roku 1918 výhliadkové miesta pod úbočou využívali už noví vlastníci na nedeľný oddych.
Dupňica – po r. 1305 skončila teplá klíma v Európe. Následkom bol ústup teplomilných rastlín a porastov z vyšších polôh. Po tých nápadnejších – duboch, zostali názvy na miestach výskytu – Dubie, Dubina a i.. V názve Dupňica sa zachovalo aj spodobnenie spoluhlások "b" na "p".
Dúbrava (k. ú. Dúbrava) – tečúca poza Brezovu, zostala hraničným tokom dodnes. V r. 1297 dostala názov Rufus (Ruffum) – Červený (Červenica), asi od okrovej usadeniny na dne, po rozpade pyritu FeS2 v horninách kryštálinika Sľubice, cez ktoré preteká.

Frontuv most – pred ním sa musel rovný úsek novej cesty od Braniska stočiť tak, aby sa most mohol postaviť čelne – frontálne, cez šikmé údolie potôčika z Hrobľe a Širokej. Názov potôčika však môže byť starší. Povráva sa, že jednému sa tu zjavil vojak na koni, iná zase počula hudbu hrať.
Gače – pole medzi Veľkou a Malou Dupňicou z väčšej časti rozdelené vklinenou medzou, vyzeralo ako spodky – gače. Viedla dole nimi strmá cesta do obce. Ponúkajú výhľady na celú Širockú brázdu.
Hurka – má na sebe jeden zo siedmich trigonometrických bodov v katastri. Koncom leta 1941 núdzovo na nej pristálo lietadlo. Po dňoch senzácie opravené odletelo.
Chiški – samota už r. 1403. Osada Braňisko, ako iné osady, vznikla v dobe, keď pôda vhodná na obrábanie bola už rozdelená a okrajové pozemky vhodné na vyklčovanie bolo novým osadníkom lepšie obrábať z blízkeho obydlia. Názov osady je priliehavý času vzniku, keď jedna izba – "chiža", predstavovala celý dom – "chižu" alebo len chišku. Osadníci sa taktiež starali o panský les a lovnú zver.
Chis`čarske – názov pre zastrčené, ťažko prístupné polia bývalých širockých železiarov, je dodnes svedkom poddanskej doby, pre nich zvlášť nežičlivej.
Chrastka – v dávnej dobe to bol vlhký, tŕním a chrastím zarastený klin zeme s cestou do obce. Dnes je odvodnená a len kríž z križovatky ciest zostal pamiatkou na toto miesto s názvom.
Jarek – (staroslovensky Ireg) je nesporne najstaršie pomenovanie potoka S`vinka – Veľká Svinka s najlepšie vyvinutou riečnou sieťou. Menšie prítoky mávajú spoločný názov Jareček.
Jurmačisko – dobytčí trh presťahovaný z Brodku, jarný bol na Tomáša a jesenný na Klementa. Tu sa oslavovali aj desiatkové výročia vzniku ČSR – Dni brannosti. Dodnes slúži športu.
Kamenný vrch (948 m), Kanný hrb (1074 m) – prechádza nimi jediná žlto značkovaná turistická trasa č. 8707, spájajúca stred obce s najvyšším vrchom chotára Patriou (1170,5 m).
Kanni jarek – Kaňi jarek – Kanný jarok – v metácii z r. 1297 má názov Kamy (pozri Dolný potok). Pôvod názvu Kamy alebo Kanny môže byť od kamenného dna alebo okolia v skrátenej podobe: Kamenný – Kanný, ako je dolinka – dolka. V odbornej literatúre sa dáva do súvisu s myšiakom hôrnym v nárečí – kaňa (pozri Široka). V súdnych sporoch 1607–1608 je Kanni aj Kanny les.
Kep – v r. 1587 širocký zemania sa sporili o lúku Kep. Staroslovenské slovo kap znamenalo – modla, obraz, z čoho je maďarské kép – obraz. Zaniknutý chotárny názov mohol byť spomienkou na pohanské časy. Obetný háj sa zmenil na lúku. Názov sa spomína aj medzi zaniknutými samotami.
Kolbach – patrí medzi niekoľko cudzích názvov u nás. Z maďarského tvaru – kolbaš, vznikli názvy – Kolbašek a Kolbaškovi jarek, najdlhší v chotári. Pred údolím bola samota – zmienka z r. 1863.
Kotľiska – spomínajú sa medzi zaniknutými samotami a v r. 1640 pri zmene vlastníka. Na ich dolnom konci, na víťazskom hone – Marmužov, skončila 10. 8. 1831 dvojdňová, ale dramatická sedliacka vzbura, postavením šibeníc. Župná domobrana sa vracala cez Široké na koňoch domov, ale do sveta išla smutná správa: "Vo Vicez`u dvuch na slupe zahardus`iľi, cali valal zbiľi.".
Krajna doľina – po jej ľavom boku sa vyháňal dobytok na letné pastviská pod Patriu, kde v mieste Ľežiska odpočíval. Tou istou cestou pustili sa do sveta za prácou ľudia, čo tajne odchádzali z domoviny. Od Patrie však išli ďalej po hrebeni smerom do poľského prístavu Gdaňsk.
Ku bielemu kameňu – tu sa stretávajú hranice troch katastrov – Poľanovce, Šindliar, Široké. Údajne tu kresali mlynské kamene. Kótou 1115 m už roku 1297 prechádzala hraničná čiara Spiš – Šariš.
Kukľarovec (k. ú. Víťaz) – pasienok pre nočné pasenie volov za poddanstva, kedy sa pracovalo od svitu do mrku. Pastieri striehli – kukali, kedy vyjde slnko.

Lani – rozloha roľníckej usadlosti, daná do užívania novým osadníkom v dedinách založených podľa nemeckého zákupného práva, mala názov lán s rozlohou 10–20 ha. Vedúci osadníkov, šoltýs, mal právo na najväčší lán s najlepšou pôdou. S`edlacka draška spájala Staru drahu od Vihona s Lanami.
Ľiňia – vodný kanál privádzal vodu z Kolbaškoveho jarku do rybníka a ku mlynu a píle pri kostole, kde ústil aj náhon z Pod Hurki. O starobylosti Ľiňie svedčí fakt, že bola hranicou už pre panské dvory, neskôr gazdovské. Dodnes je zaznačená na turistických mapách a čiastočne slúži ako chodník.
Medzki – polia na svahu sa orali po vrstevnici. Sústavným nahŕňaním ornice smerom na dolný okraj role sa svah postupne zmiernil vytvorením násypu – medze. Medza vždy patrila k roli nad ňou.
Mľini – ich reťazec na Svinke začínal v Branisku – Mľinki, ďalej Dzivi, Brodek, Pastovňik, Dutko u Švaňi a Dolinského (1940) boli aj vodné píly. Pôvodne patrili zemepánom a každý poddaný musel mlieť u svojho pána. Prvá zmienka o mlyne je z r. 1335, vtedy širocké šoltýstvo a mlyn kúpil nový zemepán od šoltýsa Štefana. Vodný mlyn u Švaňi sa dočkal posledného oživenia s haťou nad cigánmi a náhonom v čase druhej svetovej vojny. Vodné koleso v Dolinského mlyne bolo nahradené turbínou.
Mľinki – prv, než sa na pažiti starého mlyniska v Branisku konal školský majáles v r. 1943, žandári prehľadali celý priestor. Strach z nevybuchnutej munície, po obrane Braniska proti maďarskej okupácii v júni 1919, ešte pretrvával. Zdroj vody v Mľiňiskoch slúži pre obecný vodovod
Močidla – boli kruhové jamy, v ktorých naukladaný ľan, potreboval tečúcu vodu, aby sa rozrušil drevnatý obal stebla. Od zasiatia ľanu do bielenia plátna, bolo potrebných 20 základných úkonov a viac ako rok poctivej práce ženy. Patrila k nim lúka na sušenie "naštuchaneho" ľanu.
Motieľni z`ľab – motýle celého sveta obľubujú vlhké miesta. U nás tieto miesta dostali pomenovanie.
Mraz`ňica – miesto pod Patriou s prvým srieňom a posledným snehom.
Nova draha – pochádza pravdepodobne z doby cisára Jozefa II. (1780–90), ktorý cez Branisko do Levoče cestoval v r. 1783. Do jej vymerania vraj zasiahla láska medzi zememeračom a dcérou zemepána Rumanna. Ten im však nedoprial toho potešenia. Ohrdnutý nápadník vymeral cestu rovno cez jeho pozemky. Aj túto novú cestu volali furmani harbiak, nemala pevný podklad. Na modernú cestu ju premenila firma Vianova v r. 1940–41. Po jej ukončení bola vyhlásená zmena smeru jazdy vpravo.
Okruhle – črepy v oráčinách boli asi z dávneho osídlenia. V čase JRD tu bolo poľné letisko.
Ortaše – slovo "ort" znamenalo štvrtinu z celku. Pre podhorské usadlosti sa vymeriavala len 1/4 výmery sedliackej usadlosti s názvom ortáš. Ortáše, či "štvrťky", boli pozemky premenené klčovaním na ornú pôdu – kopanice – ortoviska. U nás sa nachádzajú pri osade Braňisko.
Padaňička – má dvojníka v pesničke – "Ani mi tak nevoňala rodná Padanička, [: ako mi voňajú :] Aničkine líčka.".
Padaňisko – "v preklade" by sa mohlo povedať – upršané, nepodarené miesto, nad ktorým sa hádže rukou. Tak sa javilo vždy, keď prudko zapršalo a po málo nasiakavom flyši voda razom stiekla a brala so sebou jeho zložky ku kostolu. Pôvodný terén okolo kostola sa ako – tak zachoval len za severnou ohradou, o čom svedčí aj tradovaná správa, že do kostola sa išlo "tromi schodmi hore". Pri lámaní kameňa vo svahoch potôčika sa našli medzi doskami pieskovca 5–30 mm vrstvičky lesklého uhlia. Zložky flyšu – pieskovce, ílovce, okruhliaky – dostali miestne názvy: brieli, kače midlo, burkovce.
Paľihurka – Z`ďare a Spaľeňica sú názvami označujúcimi miesta, kde zámerne alebo náhodne vyhorel les. Keď bolo počuť zvuk idúceho vlaku zo smeru od Krompách za slnečného dňa na úbočiach Paľihurki, znamenalo to blízke zhoršenie počasia. Odtiaľ v r. 1942 odbočilo elektrické vedenie do obce.

Patria – ako pomenovali najvyšší vrch v chotári naši ľudia, nevedno. Úradný názov v latinčine má viac významov – vlasť, otčina, domovina, rodná zem, rodisko.
Peňez`ňica – od vekov je pod Patriou lúka, čo sa kosí dodnes a možno bola aj "okruhla jak taľar" – peniaz, o čom by svedčil jej druhý názov "Okruhľica".
Pieski – spolu s Brodkom a Pastovňikom boli peknými až malebnými miestami v chotári. Do začiatku kolektivizácie bola príroda v chotári všeobecne akoby v parkovej úprave. Čo sa dalo vypásť, bolo vypasené, čo sa malo kosiť, bolo vykosené, aj lesy boli čisté, vyzbierané.
Pirc – spisovne prť – úzky chodník na svahu vyšliapaný dobytkom alebo zverinou. Zviesť úrodu dole ním, aj keď sa hamovalo všetkými kolesami, bol každoročný problém a nezaobišiel sa bez prevrátenia voza. Sám gazda hovoril: "Kim som dolu zošol, ta som polovičku i vimlaciel.". Bez ťažkostí to však nebolo ani inde v chotári. Priviesť obilie, seno šťastne domov, bez dobrého pomocníka, ktorý obchádzal voz a svojou protiváhou zabezpečoval stabilitu voza na hrboľatej ceste, bolo takmer nemožné.
Pod križom do Levoče – po prechode frontu pristáli dve ruské lietadlá na lyžiach. Údajne odviezli generála Svobodu z pozorovateľne na Dupňici. Okolo cesty Pod križom a do Braňiska bolo veľa vyhorených áut rôzneho druhu. Tu sa čakalo na pútnikov, aby sa spoločne išlo do kostola.
Pod smrečkami – v miestnom žargóne to znamenalo miesto posledného odpočinku. Medza hornej terasy cintorína bola vysadená smrekovcom opadavým. Kaplnka Povýšenia sv. kríža je z r. 1824.
Rakovec – prameniaci z Veľkej studne, ešte ako nepomenovaný už bol hraničným tokom Spiša a Šariša – nepriamo spomenutý v r. 1246, priamo opísaný v r. 1288. Pred 50-mi rokmi sa rakmi priam hemžil. Časť vody z prameňa odteká do obecného vodovodu.
Riafačka – vypestovaný ľan na tamojších rovňach, dal majiteľ na mieste odsemeniť – oriafať.
Ribňik – prvá správa je z roku 1502. V jeho okolí stála už skôr prvá kúria.
Rosipana skala – je prírodný útvar, ktorý vznikol pravdepodobne zvetrávaním skalného masívu, alebo zemetrasením, ako vzniklo Skalie v Bijacovskom chotári 25. 5. 1443. Do širokého povedomia sa dostala zbieraním čučoriedok a húb. Výdatný prameň v jej okolí pomenovali Zlatá studňa.
Rosochi a Hľini – cez nich do chotára vstúpilo v r. 1937–38 diaľkové elektrické vedenie z Krompách do Prešova, napájané z prvej parnej elektrárne na východnom Slovensku. Jarky tečúce dole honmi v tvare "Y" dali názov Rosochom. Spoločný tok už v r. 1288 mal názov Wythezpothok.
Roveň (Višňa, Spodňa) – môže byť pozostatkom pôvodnej úrovne Šarišskej vrchoviny, alebo jej neskorších nižších terás. Pre pastierov bola miestom šantenia, zábavy a hier (na pigu, na bľenčki).
Skalka – jej previs zo zlepencov vyhľadávali ľudia, vyrušení na poli náhlym dažďom. Už je zamytá.
Smrek – lokalita smrekovca opadavého. Pôvodným miestom výskytu je Branisko, napr. slnečné stráne Zvoľanskej. O jeho vetvičky – "majinu" u nás nebola núdza, preto z jari rozvoniavali po domoch.
Sopkova – je prírodnými živlami vymodelovaný vrch z usadenín Šarišskej vrchoviny na jej tvrdšom podloží s rozlohou vrcholovej plošiny 25 ha. Má jaskynný priestor prístupný cez skalnú puklinu. Zjavenie sa vojaka do pol tela v tomto priestore, je dnes známe ako putovanie v čase. Pod Sopkovou je údajne ďalšie miesto po Branisku, kde bolo bojové stretnutie medzi honvédmi a cisárskymi, utáborenými so slovenskými dobrovoľníkmi vo Fričovciach – február 1849. Príklop z vraku obrneného transportéra, zanechaného Nemcami pri ceste, poslúžil ako mostík cez Gurčikuv jareček v Padaňisku. Podobné mierové využitie mali hviezdicovité stabilizátory mínometných striel, používané s drevenou násadou na sekanie zemiakov pre dobytok.

Stara draha – najstaršia v chotári, spomínaná v r. 1246 ako – Magna via de Sarus. Kde sa len mohla, vyhýbala sa väčším vodným tokom. V obci okolo nej sídlila väčšina vtedajších panstiev, oddelených uličkami – rajkami, ktoré slúžia dodnes. Nohy dobytka vyryli do nej rigoly (do založenia JRD zachované od Katki ciganki – Vihona po Brodek), na ktorých cestujúcim v kočoch išlo dušu vytriasť. Môžeme si živo predstaviť, ako deti "dohaňaľi" každý poštový dostavník, práve tak, ako po rokoch prvý autobus za Slovenského štátu.
Suche luki – názov je typickým príkladom, keď ľudia prevažujúce, napr. zamokrené miesto, pomenujú podľa zvláštnosti v ňom, t. j. suchých miest. Podobne ako – Brezova, Javorova doľina, Zadna Ľipova a i. Po navození zeminy zo stavby diaľnice sa stanú naozaj suchými.
S`vinka – jej tok je osou katastrálneho územia Široké. Bola prvou hraničnou čiarou aj prvým zemepisným názvom v chotári – Zyna 1262, Swyna 1297. Odvodenie názvov od svine divej nie je ojedinelé – S`vinski jarek, Sviniarka a iné. O rozmnožení diviačej zveri ešte pred 50 rokmi svedčí dobový oznam prečítaný z kazateľnice: "Po večerňi naj s`e chlopi ňeroschodza, pujdze s`e Pod Zadňe poľo dziki plašic!".
Širocká brázda – krajinný podcelok – výrazná zníženina podkovitého tvaru okolo západnej časti "Za huri". Vyznačuje sa striedaním plochých chrbtov a širokých úvalín so silným krytom svahových hlín.
Široka – je najstarší názov chotára. Patril pôvodne doline v ohybe Veľkej Svinky, len neskôr prešiel na osadu pri nej: 1320 Syroka, 1773 Siroka (čítaj Široká), 1786 Schiroka, 1920 Široké. (Zo života kaňe vieme, že hniezdi v lese, ale loví v otvorenej krajine. Ak pripustíme, že u nás hniezdila a "dala" názov Kaňej doľiňe, potom lovila nad otvorenou dolinou S`vinki, ktorá dostala názov Široka.)
Široké – podľa vlastivedného slovníka obcí – leží v Šarišskej vrchovine a na východných svahoch Braniska v doline Veľkej Svinky. Chotár, na mierne rozčlenenej, odlesnenej nižšej vrchovine, tvorí centrálno–karpatský flyš, na masívnej hornatine Braniska kryštalicko-druhohorné horniny. Prevládajú hnedé lesné, miestami ilimerizované oglejené pôdy. V lesoch prevláda smrekový a smrekovo-jedľový porast. Menšie sú lokality smrekovca opadavého a borovice. Výškové pomery: 506 m stred obce a v chotári 483 – 1170,5 m. Koncom 18. storočia a v 19. storočí bola obec sídlom služnovského okresu. V obci bola parná píla, sódovkáreň, valcový mlyn, tri vozárne a dve benzínové pumpy so sudom benzínu už v čase, keď cez obec za deň sotva prešlo nejaké auto. Dnes pekáreň, výroba nápojov (JŠ) a poľnohospodárske družstvo (PD). Historický prehľad obyvateľstva: 1337 ~ 100, 1427 ~ 200, 1543 ~ 90, 1588 ~ 80, 1773 – 824, 1787 – 974, 1828 – 1136, 1869 – 1131, 1880 – 1060, 1890 – 1038, 1900 – 942 (vysťahovalectvo), 1910 – 938, 1921 – 1028, 1930 – 1084, 1940 – 1304, 1948 – 1462, 1961 – 1551, 1970 – 1702, 1979 – 1900, 1984 – 2017, 1995 – 2254 (výročie 675 rokov), 1998 – 2294, 1999 – 2283. Časti obce: Medzihoscinci, Ňižňi koňec, Višňi koňec, Vihon, Kolbašek, Ribňik, Za jarečkom, Za koscelom, Pod Hurku, Stara pošta, Na zadku, Pastovňik, osada Braňisko – Chiški.
Špaňi dol – špán: človek poverený úlohou od kráľa, správca jeho majetku, sprievodca na cestách.
Tunel – prvé veľké rozhodnutie o ceste cez Branisko je z r. 1556, vtedy sa rozhodlo, že kráľovská poštová cesta nepôjde starou cestou cez Harakovce, Dúbravu a sedlo Humence k dnešnému motorestu, ale priamo priesmykom. Druhé historické rozhodnutie prišlo po 440 rokoch, keď 12. apríla 1996 JUDr. Vladimír Mečiar, predseda vlády Slovenskej republiky, poklepal základný kameň diaľničného tunela popod Branisko s dĺžkou 4822 m. Tunel bol razený cez geologicky zložité miesto pohoria a prerazený bol 1. mája 1999 s nevídanou presnosťou 13–17 mm.
Uhľiska – drevené uhlie odoberali železiarne v Krompachoch do postavenia železnice 1872, kedy ho nahradil koks z Ostravy. Ďalej ho však používali kováči, mláťačkári a v Dolinského mlyne s plynovým motorom. Po uhliarskych samotách zostali len ovocné stromy a názvy.

Uľica – Z Uľici – Na Uľici – Hore Uľicu – sú obmeny názvu najstaršej ulice v obci okolo kostola do Víťaza. Staroslovenské pomenovanie jej zostalo dodnes.
Uvozi – storočia používané poľné a lesné cesty zarezali sa miestami tak hlboko do hlineného podložia, že nebolo vidno voz naložený obilím. JRD Branisko v Širokom sa postaralo o pevné cesty.
Veľka studňa (k. ú. Víťaz) – výdatný prameň sa stal orientačným bodom v prvom rozhraničení Spiša a Šariša – nepriamo v r. 1246, priamo pomenovaný v r. 1288 ako Feyerkwth – Biela studňa.
Vihon – miesto, kade sa vyháňal dobytok z obce na pašu.
Visrani jarek – výmoľ nad Kotľiskami. Vrany si jeho porast zvolili za nocľaháreň.
Všivava studňa – slabý prameň – v rozbahnenom prameništi od kráv a oviec sa rojilo veľa mušiek.
Zadňe poľo – pred odvodnením boli tu menej kvalitné pastviská na pôvodných poliach. V jeseni 1944 v čase povstania SNP, prechádzal ponad Bzikalovec slovenský vojak s koňom. Zranili ho Nemci, strieľajúci na neho z cesty do Braniska, ale ľudia z blízkeho poľa mu pomohli. Niekde tu, za druhej svet. vojny "pristál" polovyfučaný balón ako "posol zo Západu". Žandári ho privliekli do dediny a uviazali o plot žandárskej stanice, čo uvítali mladí aj starší.
Za huru – zemská kryha, obklopená zlomami a brázdami, vyčlenila sa so Šarišskej vrchoviny v podobe takmer kruhového ostrova. Svojou vyvýšenou polohou, stala sa základňou až siedmich, po obvode rozmiestnených trigonometrických bodov. Západná časť je vyzdvihnutá s najvyšším bodom Dubie 716,9 m. Rástol tu vraj mohutný košatý dub, v mladej dubine o čom by svedčil chotárny názov K dubu. V blízkosti, za druhej svetovej vojny, bola protiletecká vojenská hláska pre mesto Prešov. Občas spoza Huri schádzali jakubovianski cigáni obstarať nepotrebného psa. Keď vial v tom čase priaznivý vietor, zacítili psi dudu už z diaľky a rozbrechali sa v celej dedine.
Zlata studňa – v horninách kryštálinika Sľubice, nachádzajúce sa kryštáliky pyritu FeS2 zlatožltej farby, jagajúce sa v čistej vode prameňa, mohli jej prepožičať názov. Prameň napája obecný vodovod.
Zviška – bola posledným zvyšným panským honom určeným na odpredaj. Vraj: "Chto chcel, ta mu vimeraľi.".
Zvoľanska – zvoľa (svojvoľné konanie, samopaš), zvolať (dakoho, dačo). Mierne klesajúci hrebeň od Patrie, vybieha pred okolitý kraj a spolu so skaliskami tvorí pomyselný "balkón" pohoria – Zvoľansku. Komu by sa nechcelo z takého miesta zakričať, zvolať, alebo možno dávno, aj z poddanskej kože vyskočiť?
Židovski cintier – židovská obec v sídle služnovského okresu Široké, zriadila synagógu, miesto na rituálny kúpeľ, matriku r. 1864 a cintorín.